

ცივილიზაციების დიალოგის მნიშვნელობა მსოფლიოში

ფარეშიშვილი გიორგი

კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი, თბილისი

DOI: <https://doi.org/10.52340/idw.2023.108>

აბსტრაქტი. ზოგადად „დიალოგი“ უძველესი დროიდან ითვლებოდა ადამიანთა შორის გავრცელებულ იდეად, ზოგადად „ცივილიზაციათა დიალოგი“ კი გახდა აუცილებელი და საჭირო აქტი, რაც გაანპირობა არაერთმა გარემოებამ და ფაქტმა. მსოფლიო ზოგადად აქტიურად იყენებს ურთიერთობების ფორმად კულტურათა დიალოგს. ირანის ყოფილი პრეზიდენტის ხათამის აზრით, აუცილებელი იყო, ჩამოყალიბებულიყო დიალოგის ინსტიტუტები, სადაც შეიქმნებოდა არაერთი წიგნი და კვლევა, აკადემიური ინსტიტუტების შექმნა, საერთაშორისო კონფერენციების გამართვა დასავლეთსა და აღმოსავლეთში, მუსულმანურ და ქრისტიანულ სამყაროში. აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ გაეროს წევრმა მხარდამჭერმა ყველა მთავრობამ დაამტკიცა ეს წინადადება და, რაც მთავარია, სამეცნიერო, ადამიანის უფლებათა, აკადემიურმა, სოციალურმა და პოლიტიკურმა საზოგადოებებმა საკმაოდ დიდი ყურადღება დაუთმეს, რასაც აუცილებლად უნდა გაესვას ხაზი. ცივილიზაციებს შორის დიალოგი კიდევ უფრო მნიშვნელოვანი გახდა ცივი ომის, რეგიონალური ომების, სამხედრო და რევოლუციური კონფლიქტების, ოკუპაციისა და ორი მსოფლიო ომის ფონზე. როგორც მუჰამედ ხატამი ამბობს, ის არ ცდილობდა ცივილიზაციების დიალოგის ფილოსოფიური და თეორიული საფუძვლის ახსნას, რამდენადაც ამბობდა, რომ დღევანდელ მსოფლიოში, განსაკუთრებით ოცდამეერთე საუკუნეში ურთიერთობების გაბატონებული პარადიგმა და მოდელი ძალზე საშიშია. ჩვენს საზოგადოებაში, გარდა ცივილიზაციათა დიალოგისა, არსებობს თეორია „ცივილიზაციათა შეჯახების შესახებ“, რომლის მთავარ იდეას, წარმოადგენს აზრი, რომ ხალხის კულტურული და რელიგიური იდენტობა იქნება კონფლიქტის მთავარი წყარო ცივი ომის შემდგომ მსოფლიოში. ამერიკელი პოლიტოლოგი სემუელ პ. ჰანტინგტონი ამტკიცებდა, რომ მომავალი ომები უნდა ყოფილიყო არა ქვეყნებს, არამედ კულტურებს შორის. უნდა აღინიშნოს, რომ ცივილიზაციათა კონფლიქტის რეალობად ქვეული პერსპექტივა თანაბრად მიუღებელია როგორც დასავლელთათვის, ასევე არადასავლელთათვის. ამიტომ, ორივე მხარემ სცადა სხვაგვარად აეხსნა მიმდინარე მოვლენები და შემოეთავაზებინა მომავლის ნაკლებ კონფრონტაციული ხედვა. მნიშვნელოვანია, რომ მეცნიერებისაგან განსხვავებით პოლიტიკოსებმა ცივილიზაციათა კონფლიქტის თემა, ჩანაცვლეს საერთაშორისო ტერორიზმის თემით. ზოგი მეცნიერი ასევე თვლის, რომ საერთაშორისო ტერორიზმი არ შეიძლება აიხსნას რელიგიური ან ცივილიზაციური ფაქტორებით. ცივილიზაციათა დიალოგის ფორმების მოძებნა გაცილებით ძნელია, ვიდრე საერთაშორისო ტერორიზმთან ბრძოლის ფორმების.

საკვანძო სიტყვები: დიალოგი, ცივილიზაციათა დიალოგი, ცივილიზაციათა შეჯახება, კონფლიქტი, საერთაშორისო ტერორიზმი, რელიგიური იდენტობა.

ყველასთვის ცნობილია, რომ ზოგადად „დიალოგი“ უძველესი დროიდან ითვლებოდა ადამიანთა შორის გავრცელებულ იდეად, ზოგადად „ცივილიზაციათა დიალოგი“ კი გახდა

აუცილებელი და საჭირო აქტი, რაც გაანპირობა არაერთმა გარემოებამ და ფაქტმა. საინტერესოა ის ფაქტი, რომ სწორედ 2001 წლის 11 სექტემბერს, იმ დროს როდესაც ყველაზე ცნობილი ტერორისტული თავდასხმა მოხდა, აღნიშნული წელი გამოცხადებული იყო სწორედ ცივილიზაციათა დიალოგის წლად. სამწუხაროდ, ძალადობის და ომის აქტუალობამ თითქოს დაჩრდილა მშვიდობისა და კომპრომისის მნიშვნელობა, მაგრამ დიალოგის შინაარსმა და აუცილებლობამ მაინც არ დაკარგა აქტუალობა. მსოფლიო ზოგადად აქტიურად იყენებს ურთიერთობების ფორმად კულტურათა დიალოგს. როდესაც გვიწევს ყოფნა ომის, ძალადობის და იმპერიალისტურ რეალობაში, მსოფლიოში აუცილებლად უნდა ისმოდეს მშვიდობის, დიალოგისა და კომპრომისის ხმა. საკმაოდ დიდ მნიშვნელობას იძენს გაეროს მიერ 2001 წლის ცივილიზაციათა დიალოგის გამოცხადების ფართო გამოხმაურება. ის, რომ ეს ინიციატივა კონსესუსით იქნა მიღებული, მიუთითებდა რომ ყველა მხარე, მჩაგვრელი თუ დაჩაგრული, კარგად იაზრებდა თუ რამხელა საშიშორების წინაშე ვიდექით და რამდენად აუცილებელი იყო საზოგადოებას დაეწყო ფიქრი დიალოგის გზით სამშვიდობო შედეგების მისაღებად. მიუხედავად იმისა, რომ 2001 წლიდან 20 წელზე მეტი გავიდა, ფაქტია დღესაც ვხედავთ სწორედ მის მნიშვნელობას და ვუყურებთ, ყოველდღიურად რამდენი ადამიანის სიცოცხლე ეწირება ომს და აგრესიას ევროპის გულში. თამამად შეიძლება მივიჩნიოთ, რომ ცივილიზაციების დიალოგი იყო იმ მცირერიცხოვან ინიციატივებს შორის, რომელმც მოახერხა და შექმნა საკმაოდ მნიშვნელოვანი ტალღის შექმნა ბოლო ათწლეულების განმავლობაში.

ირანის ყოფილი პრეზიდენტის ხათამის (ხათამი, 2012) აზრით, აუცილებელი იყო, ჩამოყალიბებულიყო დიალოგის ინსტიტუტები, სადაც შეიქმნებოდა არაერთი წიგნი და კვლევა, აკადემიური ინსტიტუციების შექმნა, საერთაშორისო კონფერენციების გამართვა დასავლეთსა და აღმოსავლეთში, მუსულმანურ და ქრისტიანულ სამყაროში.

აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ გაეროს წევრმა მხარდამჭერმა ყველა მთავრობამ დაამტკიცა ეს წინადადება და, რაც მთავარია, სამეცნიერო, ადამიანის უფლებათა, აკადემიურმა, სოციალურმა და პოლიტიკურმა საზოგადოებებმა საკმაოდ დიდი ყურადღება დაუთმეს, რასაც აუცილებლად უნდა გაესვას ხაზი. საზოგადოების მხრიდან საკითხების აქტუალურობის გამო პირველ ეტაპზე საკმაოდ დიდი იყო გამოხმაურება, რადგან სამართლიანად თვლიდნენ, რომ აუცილებელი იყო დაწყებულიყო ატიური დიალოგი ცივილიზაციათა შორის. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, მიუხედავად იმისა რომ დროც საკმაოდ გავიდა, დღესაც ისევე აქტუალურია ცივილიზაციათა დიალოგის საკითხი და ის განაგრძობს თავის სვლას. როგორც ხათამი (ხათამი, 2012) ამბობს, ეს არის შუქი, რომელიც არასოდეს უნდა ჩაქრეს ჩვენს საზოგადოებაში.

„ორმა მთავრობამ, ერთმა დასავლურმა და მეორე აღმოსავლურმა, ესპანეთმა და თურქეთმა, მოგვიანებით დააყენეს საკითხი "ცივილიზაციათა ალიანსის" შესახებ. ამ დროს მე გამოვაცხადე, რომ ცივილიზაციების დიალოგი არ დასრულებულა და რომ ცივილიზაციათა ალიანსი ვერ შეცვლის დიალოგს მნიშვნელობას. მიმაჩნია, რომ ცივილიზაციებს ჯერ უნდა შეემლოთ ლაპარაკი და იპოვონ საერთო მხარეები და აუცილებლად შეინარჩუნონ საკუთარი იდენტობა.“

ცივილიზაციებს შორის დიალოგი თავისთავად არ არის ფილოსოფიური ან პოლიტიკური თეორია. ეს არის გარკვეულწილად ადამიანთა, საზოგადოებებსა და სხვადასხვა ჯგუფებს შორის ურთიერთობის სასურველი მოდელი და მაგალითი. მიმდინარე ეპოქაში, მაგრამ განსაკუთრებით მეოცე საუკუნეში, დომინანტური პარადიგმა იყო ომი. ერთის მხრივ, იყო ცივი ომი, რეგიონალური ომები, სამხედრო და რევოლუციური კონფლიქტები

მიუღებელი რეჟიმებით, ხოლო მეორეს მხრივ, იყო ოკუპაციის, ჩაგვრის და ორი მსოფლიო ომი. არსებული პარადიგმა ასახავს რეალურად მომხდარს.

ის ფაქტი, რომ ცივილიზაციებს შორის დიალოგი ეწინააღმდეგება ცივილიზაციების შეჯახებას, მსჯელობის საგანია. იდეა, რომ კულტურებსა და ცივილიზაციებს შორის შეტაკებები ჩაანაცვლებს პოლიტიკურ და სამხედრო დაპირისპირებებს, როგორც ადამიანის ბედის ნაწილს, ბოლო დროს შეემატა „ისტორიის დასასრულის“ თეორია.

როგორც ხათამი (ხათამი, 2005) ამბობს, ის არ ცდილობდა ცივილიზაციების დიალოგის ფილოსოფიური და თეორიული საფუძვლის ახსნას, რამდენადაც ამბობდა, რომ დღევანდელ მსოფლიოში, განსაკუთრებით ოცდამეერთე საუკუნეში ურთიერთობების გაბატონებული პარადიგმა და მოდელი ძალზე საშიშია. შეიძლება დაინერგოს ალტერნატიული კრიტერიუმი და მოდელი ბევრი არსებული პრობლემის გადაჭრისა.

ისეთ რელიგიებს, როგორცაა ისლამი და ქრისტიანობა, სჯერათ წმინდა დოგმატური საკითებისა, მაგრამ რელიგიის სოციალურად და ისტორიულად კონსტრუქციული წარმოდგენისას რადიკალური მიდგომები პროგრესული აზროვნების შეფერხებას რაც შემდეგ სხვა სირთულეებში გადაიზრდება. აუცილებელია ვიყოთ მოქნილები, რათა შევძლოთ საუბარი დანარჩენ სამყაროსთან და ამავე დროს, დავრჩეთ ერთგული ჩვენი დოგმატური მიდგომებისა და რწმენისა. ეს იქნება მაგალითი, რომ ჩვენ შეგვიძლია თანამედროვე სამყაროთან კონტაქტი ისე, რომ არ უარვყოთ წარსული, რადგან სწორედ ეს წარსულია შემადგენელი თანამედროვეობისა და კაცობრიობასაც მოეთხოვება, განვითარდეს და არ გაიყონოს ერთ საფეხურზე.

უნდა აღინიშნოს, რომ ძალადობის დონე თანამედროვე სამყაროში ძალიან გაიზარდა 11 სექტემბრის ტერორისტული აქტის შემდეგ და თითქოს ამან დაჩრდილა დიალოგის მნიშვნელობა. მიუხედავად ამისა უნდა გვქონდეს იმედი, რომ თავისუფლების სული და შემართება ბევრად მეტია და დაძლევს ძალადობას. დიალოგისთვის აუცილებელია საერთო მიზნის განსაზღვრა, რომელიც არის ბრძოლა ექსტრემიზმის და ცრურწმენების წინააღმდეგრომელიც ყველა რელიგიაშია, როგორც აღმოსავლეთში ისე დასავლეთში.

ჩვენს საზოგადოებაში, გარდა ცივილიზაციათა დიალოგისა, არსებობს თეორია „ცივილიზაციათა შეჯახების შესახებ“, რომლის მთავარ იდეას, წარმოადგენს აზრი, რომ ხალხის კულტურული და რელიგიური იდენტობა იქნება კონფლიქტის მთავარი წყარო ცივი ომის შემდგომ მსოფლიოში. ამერიკელი პოლიტოლოგი სემუელ პ. ჰანტიგტონი (ჰანტიგტონი, 1996) ამტკიცებდა, რომ მომავალი ომები უნდა ყოფილიყო არა ქვეყნებს, არამედ კულტურებს შორის. მოგვიანებით ჰანტიგტონმა გააფართოვა თავისი დისერტაცია 1996 წლის წიგნში „ცივილიზაციების შეჯახება და მსოფლიო წესრიგის გარდაქმნა“.

ჰანტიგტონის (ჰანტიგტონი, 1996) აზრით, ხალხების დაყოფა ცივილიზაციებად კულტურული ნიშნით და ერებად-ფიზიკური ნიშნით, მნიშვნელოვნად ემთხვევა ერთმანეთს. ცივილიზაციები და რასები არ არის ერთნაირი. ერთი და იგივე ხალხს შესაძლოა ჰქონდეს გამოიჯვნა ცივილიზაციური თვალსაზრისით. განსაკუთრებით დიდი რელიგიები, ქრისტიანობა და ისლამი, სწორედ სხვადასხვა რასებზე გავრცლდნენ. ძირეული ცვლილებები ადამიანთა სხვადასხვა ჯგუფს შორის, წარმოდგენილია სხვაობით სწორედ ფასეულობებს, სარწმუნოებას, სოციალურ სტრუქტურებს შორის და არა თავის ფორმასა, კანის ფერსა თუ სხვა ფიზიკურ მახასიათებლებზე, ცივილიზაციები ესაა ყოვლისმომცველი რამ და არ შეიძლება განხილვა განცალკევებულად, რომლის ნაწილსაც ის წარმოადგენს.

ჰანტიგტონის (ჰანტიგტონი, 1996) აზრით, დასავლელ პოლიტიკოსებს მიაჩნიათ, რომ დასავლეთს პრობლემები აქვს არა ისლამთან, არამედ მძვინვარე მუსლიმ ექსტრემისტებთან

მიმართებაში. აუცილებლად უნდა აღინიშნოს, რომ ისტორია საპირისპიროს ამტკიცებს. ურთიერთობა ისლამსა და ქრისტიანობას, როგორც დასავლურს, ისე აღმოსავლურს შორის უმეტესად არეულობით ხასიათდებოდა. აღნიშნული რელიგიები ერთმანეთისთვის სხვა იყვნენ, სხვა ნებისმიერი კონფლიქტი ძალიან ზედაპირულია, სწორედ ისლამურ და ქრისტიანულ კონფლიქტთან მიმართებაში. რა თქმა უნდა იყო მშვიდობიანი პერიოდიც, მაგრამ ძირითადად ურთიერთობა იღებდა მეტოქეების ან ხანდახან ომის სახეს. მეცნიერები წერდნენ, რომ ისტორიული განვითარება ხშირად აყენებდა ამ ორ მხარეს კონკურენტის მდგომარეობაში, დროდადრო კი მათ შორის სამკვდრო-სასიცოცხლო ბრძოლა მიდიოდა ძალაუფლების, მიწისა და სულებისათვის. კონფლიქტებზე ისლამსა და ქრისტიანობას შორის გავლენას ახდენდა დემოგრაფიული აღმავლობა-დაქვეითება, ეკონომიკური განვითარება, ტექნოლოგიური ცვლილებები და რელიგიური მრწმასის ინტენსივობა.

ჰანტინგტონი (ჰანტიგოტნი, 1996) ამტკიცებს, რომ ცივი ომის დასრულების შემდეგ გლობალური კონფლიქტის ტენდენციები სულ უფრო და უფრო ვლინდება ამ ცივილიზაციურ განყოფილებებში. მას მიაჩნია, რომ ომები, მაგალითად, იუგოსლავიის დაშლის შემდეგ, ჩეჩნეთში, ინდოეთსა და პაკისტანს შორის, ცივილიზაციათაშორისი კონფლიქტის მტკიცებულება იყო. იგი ასევე ამტკიცებს, რომ დასავლეთის ფართო რწმენა დასავლეთის ფასეულობებისა და პოლიტიკური სისტემების უნივერსალურობის შესახებ, ძალიან ზედაპირულია და აუცილებელია მისი დემოკრატიზაცია, რადგან ამგვარი „შეუცვლელი“ ნორმები სხვა ცივილიზაციებს აღიზიანებს.

უნდა აღინიშნოს, რომ ცივილიზაციათა კონფლიქტის რეალობად ქცეული პერსპექტივა თანაბრად მიუღებელია როგორც დასავლელთათვის, ასევე არადასავლელთათვის. ამიტომ, ორივე მხარემ სცადა სხვაგვარად აეხსნა მიმდინარე მოვლენები და შემოეთავაზებინა მომავლის ნაკლებ კონფრონტაციული ხედვა.

უნდა აღინიშნოს, რომ მეცნიერებისაგან განსხვავებით პოლიტიკოსებმა ცივილიზაციათა კონფლიქტის თემა, ჩანაცვლეს საერთაშორისო ტერორიზმის თემით. ეს დასავლელ პოლიტიკოსებს ხშირად საშუალებას აძლევს აღმოსავლელი მოწინააღმდეგეები გამოაცხადონ ტერორისტებად და არ წავიდნენ ამ კონფლიქტების ძირეულ სიღრმეებში. ზოგი მეცნიერი ასევე თვლის, რომ საერთაშორისო ტერორიზმი არ შეიძლება აიხსნას რელიგიური ან ცივილიზაციური ფაქტორებით. ტერორიზმი იმ უსამართლობის და უთანასწორობის გამოვლინებაა რაც როგორც ცალკეულ ქვეყნებში, ისე მთელს

XXI საუკუნეში ტერორიზმის წინააღმდეგ ბრძოლა საერთაშორისო პოლიტიკის ერთ-ერთი მთავარი განმსაზღვრელი ფაქტორი იქნება. ცივილიზაციათა დიალოგის ფორმების მოძებნა გაცილებით ძნელია, ვიდრე საერთაშორისო ტერორიზმთან ბრძოლის ფორმების.

უნდა აღინიშნოს, რომ სწორედ ცივილიზაციათა დიალოგის მიღწევა ტერორიზმთან დაპირისპირების ყველაზე ეფექტური საშუალებაა დღევანდელ რეალობაში.

ლიტერატურა:

1. ჰანტინგტონი,ს (2017) „ცივილიზაციათა შეჯახება და მსოფლიო წესრიგის გარდაქმნა“ თბილისი: თსუ-ს გამომცემლობა
https://elearning.tsu.ge/pluginfile.php/291510/mod_resource/content/1/Hantington-
2. მაცაბერიძე, დ (2003) ცივილიზაციათა შეჯახება თუ ცივილიზაციათა დიალოგი,ცივილიზაციური ძიებანი. თბილისი
3. ხათამი, მ (2005) ისლამი, ცივილიზაციათა დიალოგი და კაცობრიობის მომავალი.
4. Huntington, S (1996) Clash of Civilizations and the Remaking of World Order.

5. Khatami, M (2012) Dialogue Among Civilizations: Contexts and Perspectives.
<https://www.un.org/en/chronicle/article/dialogue-among-civilizations-contexts-and-perspectives>

The importance of the dialogue of civilizations in the world

Pareshishvili Giorgi

Caucasus International University, Tbilisi

Abstract

Everyone knows that in general "dialogue" has been considered a common idea among people since ancient times, and in general "dialogue of civilizations" has become a necessary and necessary act, which was determined by a number of circumstances and facts. The world in general actively uses the dialogue of cultures as a form of relations. According to Khatami, the former president of Iran, it was necessary to establish institutions of dialogue, where many books and studies would be created, academic institutions would be created, and international conferences would be held in the West and East, in the Muslim and Christian worlds. It is worth noting the fact that all the supporting UN member governments have approved this proposal and, most importantly, the scientific, human rights, academic, social and political communities have paid a lot of attention, which must be underlined. Dialogue between civilizations has become even more important in the background of the Cold War, regional wars, military and revolutionary conflicts, occupation and two world wars. As Khatami says, he did not try to explain the philosophical and theoretical basis of the dialogue of civilizations, as much as he said that the prevailing paradigm and model of relations in today's world, especially in the twenty-first century, is very dangerous. In our society, in addition to the dialogue of civilizations, there is a theory of "clash of civilizations", the main idea of which is the idea that people's cultural and religious identity will be the main source of conflict in the post-Cold War world. American political scientist Samuel P. Huntington argued that the future wars should not be between countries, but between cultures. It should be noted that the reality of the conflict of civilizations is equally unacceptable to both Westerners and non-Westerners. Therefore, both sides tried to explain current events in a different way and offer a less confrontational vision of the future. It is important that unlike scientists, politicians replaced the topic of the conflict of civilizations with the topic of international terrorism. Some scholars also believe that international terrorism cannot be explained by religious or civilizational factors. It is much more difficult to find forms of dialogue between civilizations than forms of fighting international terrorism.

Key words: dialogue, dialogue of civilizations, clash of civilizations, conflict, international terrorism, religious identity.

